

En tur fra Kristiansund til Hemne vinterstid

Spredte inntrykk fra heimbygda og minner fra guttedagene.

En artikkel av Olav Stavaas (født 1898) trykt i Tidens Krav 22.12.1950

En tur til Hemne og Vinje vinterstid er ikke liketil når man skal reise sjøveien fra Kristiansund. Man må ha god tid og rikelig med tålmod for rutebåten krysser Vinjefjorden mange ganger. Slik har det vært i over femti år og slik er det i dag.

Rutebåten anløper de gamle kjente steder i Vinjefjordsruten. Et nytt sted som er kommet med i den siste tid er Rendal mellom stokke og Engdal. En driftig kar, Anders Rodal kjøpe et gammelt sagbruk som han moderniserte, og nå er det bygd en prektig dampskipskai der. Bøndene i Rodal får nå anledning til å sende melka til Nordmøre Meieri i Kristiansund. Rodal har tidligere vært avstengt fra rutebåten. Det nærmeste anløpsstedet var Engdal. Nå venter både Rodal og Engdal på den planlagte nyveien fra Valsøyfjord til Sør-Trøndelag grense som trolig kommer om ikke så brått. *(Det fikk han rett i – den ble så vidt jeg husker åpnet rundt 1968)* Denne gjennomgangsveien fra Nordmøre til Sør-Trøndelag vil sammen med at bygdene får elektrisk kraft, skape store muligheter for de avstengte kretsene Rodal og Engdal.

Rutebåten smyger seg i mørket innover Vinjefjorden og anløper Todal, Engdal og Staurset med kurs for Vinjeøra, men der møtte vi ishindringer. Isen lå flere tommer tykk, og det var bare å kapitulere og trekke skipet tilbake til Staurset. Ekspeditøren på Staurset ringte og bestilte en drosjebil til oss for at den kunne føre oss videre til bestemmelsstedet. Den gamle bygdeveien fra Staurset til Vinjeøra var også islagt. Den dyktige sjåføren, Ole Sæther, mestret isføret og vi kom vel fram. Den gamle veien langs Vinjefjorden er som selve havet i stordønning. En valsøyfjording siterte hva en sunnmøring hadde sagt: ”No e me komme på Hustadvikja.”

Eidsfossen i Hemne

For hver gang jeg kommer til Hemne må jeg gå til Eidsfossen. Elva og fossen har likesom en magisk tiltrekningskraft. Det knytter seg mange store og små historiske hendelser til dem, som må oppleves på ny i tankene. Hemne kraftverk får sin vasskraft derfra, og kan forsyne både hjemmene og verksemdene.

For 50 år siden og mer sto det flere kvernhus i Eidsfossen, Det var bygdemøller for Eidegårdene. Nå er kvernhusene borte. De er tæret bort av tidens tann. Det er bare murene igjen som viser hvor de sto. I guttedagene var vi og fisket ørret under gulvet i de gamle kvernhusene. Det meste av gulvene var borte, og vi satt så over en halvrått gulvås og hengte snøret uti kulpen og fikk fet ørret. Det var ofte lite med mat i heimene den gang. Derfor var vi særlig glad og interessert når det var fisk å få. Det var å få stekt eller kokt fisken så snart vi kom heim til mor.

Et annet minne som knytter seg til Eidsfossen er om Eidsfoss Meieri. Etter datidens forhold var det et stort meieri som tok imot melk fra alle gårder i kretsen. På meieriet var det ansatt en meierske ved navn Marit Sinnes som jeg husker som en meget snild dame. Når hun var alene på meieriet etter at bøndene hadde levert melken, fikk vi sultne barn fra fattige heimer alltid et glass fløte når vi kom innom. Vi skulle ikke si noe om dette til noe menneske, og det er først i dag jeg bryter dette løftet. Den snilde Marit reiste over til Amerika visstnok i 1911 og ble drept ved et ulykkestilfelle på et hotell.

Tanker i barnesinnet.

Det som best huskes og som stadig kommer igjen hver gang jeg senere kommer til Hemne er den 17. mai 1910. Jeg var da borte på en gård som gjeter. Min plass var oppi skogen sammen med sauene. Jeg hadde verken sko eller klær slik at jeg kunne vise meg sammen med de andre barna, aller minst i et 17.mai-tog. Det eneste skoparet jeg hadde var et par tresko som far hadde arbeidet til meg. Mens jeg gikk der og gjette fikk jeg høre barnetoget som ropte hurra for 17.mai. Da brast det for meg. Jeg kastet meg rett ned i en lyngtuve og storgråt. Tankene strømmet på. Hvorfor skulle jeg være her? Hvorfor var heimen min så fattig? Far arbeidet lengere dag enn de andre – men likevel var det slik.

Skolestua i Likroken og lærer Sødahl

Min første skolelærer var den aktverdige Lars Sødahl som er død for mange år siden. Han er begravet på Hemne kirkegård og hver sommer jeg er i Hemne avlegger jeg hans grav en visitt.

Tankene går til Likrokens skole som lå inne i et skogholt.* I frikvarterene tok læreren guttene med seg i skogen og han ledet arbeidet med å rykke opp einerkjerr med roten. I dag kaller vi dette for skogkultur. Lars Sødahl var en foregangsmann innen skogbruk i Hemne. Senere når jeg går forbi den gamle skoletomta dukker minnene fram.

Hemne i dag bedre trygget.

Det var dårlige forhold i Hemne før i tiden. Noe som vi håper aldri kommer igjen. Selv om det finnes folk som virkelig ønsker ”den gode gamle tid” tilbake så gjør ikke vi det som har følt hva det har å si å være fattig.

I dag har Hemne, Vinje og Heim kommuner sin prektige gamleheim ved Eidsfossen og da jeg i den senere tid har hatt anledning til å besøke gamleheimen vil jeg uttale min honnør og takk til styre og betjening for alt det oppofrende arbeid for å lette og trygge kårene for de utslitte og syke gamle. Den datter eller sønn som har sine foreldre på gamleheimen kan i dag være glade for at de gamle har så bra tilsyn og pleie som det er mulig. Hemne gamleheim har i dag delvis nyoppussede rom, en prektig og lys sykestue, mens andre om står for tur til å bli oppusset. Vi hilste på gamle kjente naboer som var synlig glade over en prat og besøket. Alderdommen var blitt synbar, men de kjente trekk fra manndommens år holdt seg. Skulle noen av de gamle eller betjeningen på Hemne gamleheim lese dette ber jeg dem motta en hilsen fra oss.

Olav Stavaas

---

* Denne skolestua lå ved veien til Likroken nær en bakke vil kalte Geitakleiva. Den var plassert der på demokratisk vis slik at skoleveien for barna fra Likroken og barna fra Eidsgrenda skulle være like lang. I dag - år 2000 - er skolestua forlengst borte, og tomte og murene er overgrodd. Du skal være godt kjent for å kunne peke dem ut.

Den "nye" skolen på Eide (hvor jeg selv gikk) ligger like ved Eidsfossbrua. Den er nå innredet til leiligheter. Fortsatt står også uthuset med vedskjul, gutte og jentedo og pissoar.

Artikkelen er brukt med tillatelse av avisa Tidens Krav i Kristiansund.

Enkelte forklarende kommentarer er føyd inn av undertegnede. Disse står i (kursiv).

Rune H. Stavaas (hans nevø)